

СЕКЦІЯ 6. ЗАХИСТ ПРАВ, СВОБОД І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Булавіна С. Є.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри теорії, історії держави і права
та порівняльного права
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПРАВА ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОСВІТИ

Сьогодні штучний інтелект (ШІ-далі) використовується майже в усіх сферах життєдіяльності людини. Новітні технології здатні виконувати різноманітні завдання: право на освіту, право на інформацію, управляти виробничими процесами на підприємствах, генерувати текст, музику, розпізнавати обличчя та голоси людей тощо. Вони вбудовані в різні пристрої, які щодня використовуються в державній політиці, міській інфраструктурі, бізнесі або просто в побуті. Попри широкі перспективи для суспільства, які можуть створювати інтелектуальні системи, потрібно також звернути увагу на етичні та правові аспекти їх використання у всіх сферах, зокрема вплив на права та свободи людини [3].

Штучний інтелект розвивається надзвичайно швидко. Це створює нові виклики для прав людини, які потребують негайного вирішення. Важливо розуміти, як технології можуть змінювати наше суспільство та яких заходів потрібно вживати для захисту прав людини.

ШІ відіграє важливу роль в управлінні різними аспектами життя суспільства. Він використовується в медицині для діагностики

захворювань, в освіті для персоналізації навчання, в економіці для аналізу ринкових тенденцій та в багатьох інших сферах. Однак водночас виникають питання щодо етичності використання ІІІ та його впливу на права людини [1].

Освіта є ключем до розвитку особистості та суспільства загалом. У сфері освіти використання ІІІ відкриває нові можливості, але також створює бар'єри для доступу до знань, особливо для вразливих груп.

ІІІ може змінити підходи до навчання та доступу до освіти. Важливо забезпечити рівний доступ до якісної освіти для всіх, незалежно від соціального статусу або місця проживання та згідно з інтелектуальними даними. Штучний інтелект має потенціал значно змінити освіту, створюючи як нові можливості, так і певні ризики. Наприклад, фільтрувальні бульбашки можуть мати вплив на наукові дослідження, обмежуючи доступ до різноманітних джерел знань та точок зору. Це може призвести до зниження якості освіти та наукових досліджень, що своєю чергою впливає на розвиток суспільства загалом, як відповідне колективне право[1].

ІІІ допомагає у підготовці навчальних програм, аналізі студентських досягнень, впровадженні ефективних методів навчання та індивідуальному навчанні з використанням спеціальних навчальних платформ.

Штучний інтелект суттєво змінює сферу освіти, створюючи як нові можливості, так і виклики щодо прав людини. Ось основні аспекти впливу ІІІ на права людини у сфері освіти [3]:

1.Право на доступ до освіти.

Позитивний вплив:

- інклюзивність: ІІІ може адаптувати освітній компонент до потреб людей з інвалідністю (наприклад, голосові помічники, субтитри, переклад жестової мови).

- глобальний доступ: онлайн-платформи на основі ІІІ дають змогу навчатись людям у віддалених або малозабезпечених регіонах.

Негативний вплив:

- цифровий розрив: здобувачі освіти, учні, які не мають доступу до інтернету чи цифрових пристроїв, опиняються в нерівному становищі.

- мовна дискримінація: деякі ІІІ – системи погано працюють з менш поширеними мовами, що обмежує доступ до якісного навчання.

2. Право на приватність.

Загрози:

- збір персональних даних: освітні платформи на базі ІІІ можуть збирати та обробляти великі обсяги інформації про здобувачів освіти, учнів (результати, поведінка, особисті вподобання).

- Небезпека зловживань: недостатній контроль над обробкою даних може призвести до їх витоку чи використання в комерційних цілях.

3. Недискримінація:

Проблеми:

- упереджені алгоритми: якщо ІІІ навчається на об'єктивних або дискримінаційних даних, він може відтворювати і навіть посилювати ці упередження (наприклад: у процесі оцінювання знань або прийому до навчальних закладів).

- автоматизоване оцінювання: непрозорі алгоритми можуть несправедливо впливати на оцінки здобувачів освіти.

4.Право на якісну освіту.

Можливості:

- персоналізація навчання: ІІІ дозволяє створювати індивідуальні навчальні траєкторії, що покращує засвоєння знань.
- аналіз прогресу: викладачі, вчителі отримують інструменти для точнішого моніторингу навчальних досягнень.

Ризики:

- залежність від технологій: надмірне використання ІІІ може знизити роль живої взаємодії між здобувачами освіти та викладачами.

5.Право на свободу думки.

Загрози:

- формування інформаційних “бульбашок” : алгоритми можуть підсовувати контент, що підтримує лише певні погляди, обмежуючи критичне мислення.
- Маніпуляція контентом: ризик навмисного впливу через навчальні платформи.

Розвиток ІІІ має як позитивні, так і негативні наслідки для прав людини. Важливо забезпечити баланс між інноваціями та захистом прав, щоб максимально використовувати потенціал ІІІ, водночас не порушуючи основоположні права людини. Це потребує спільних зусиль урядів, науковців, технологічних компаній та громадянського суспільства для створення етичних стандартів, для регулювання справедливості та безпечного використання ІІІ. Особлива увага надається законодавцю для подолання прогалин правового регулювання [1].

Тільки комплексний підхід зможе забезпечити гармонійний розвиток суспільства, де технології слугують благу людства, а права людини залишаються непорушними.

Список використаних джерел:

1. Кравчук С. Вплив штучного інтелекту на права людини та загальні рекомендації для сталого втілення. *Вісник Н У "Львівська політехніка". Серія: "Юридичні науки".* 2024. № 3 (43).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Верховна Рада України : офіц. портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
3. Тимошенко Є. А. Правове забезпечення застосування штучного інтелекту в Україні: дис. д-ра. філос.: 081 Право. Київ, 2024.

Булавина С. Є.,
кандидат історичних наук, доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки
e-mail: bulavina.svitlana@vnu.edu.ua

Калиновська М. В.,
здобувачка вищої освіти
Волинський національний університет імені Лесі Українки
e-mail: kalynovska.mahdalena2023@vnu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Швидкий розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) зумовив їхнє широке застосування в різних сферах суспільного життя по всьому світу, зокрема в правоохоронній діяльності. В Україні розвиток ШІ є визначеним пріоритетом науково-технологічних досліджень, що закріплено на законодавчому рівні. Як член Спеціального комітету із штучного інтелекту при Раді Європи, у жовтні 2019 року Україна стала